

debatt ARENA

Gjensidig tillit?

Styreformann Stig Paulsen i Lege-middelindustriforeningen skriver i Aftenposten 15. juni blant annet at debattantene bør la være å benytte uttrykk som mistenkeligjør forholdet mellom leger og lege-middelindustrien, og at det er et mål at all kontakt skal være rede-lig og åpen for innsyn og kontroll. I sin argumentasjon viser han til eksisterende regelverk og til den høyt profilerte rapport fra Statens legemiddelverk (SLV) om «forholdet mellom leger og legemiddelindustrien» fra 2003, hvor det om de såkalte skjulte legemiddelstudier ifølge legemiddelindustrien heter at «bildet er langt mer nyansert» hva kritikk av legemiddelindustri-en angår.

I mitt innlegg i Aftenposten 16. august 2003 kritiserte jeg rappor-ten fra SLV, blant annet fordi den er utarbeidet av det samme organ som er ansvarlig for å overvåke sikkerheten for de samme lege-midler som de allerede har godkjent. Et annet problem, som jeg ikke nevnte i mitt innlegg, er at en-kelte ansatte i SLV, har et langva-rig kollegialt og sosialt fellesskap med de ansatte i legemiddeffirma-ene og legemiddelindustriens for-ening, noe som kan føre til at de kanskje ikke alltid har den integri-tet og distanse som er påkrevet i spørsmål som går på pasientsik-kerhet.

For å kunne vurdere kvaliteten på SLVs rapport ba jeg høsten 2003 om å få tilsendt kopi av industri-ens undersøkelse, som ifølge de to nevnte aktører dannet grunnlag for SLVs rapport. Men på fore-spørsler om innsyn i undersøkelsen svarer SLV at de ikke har mot-tatt noen kopi fra industrien, mens industriens forening ikke har besvart min henvendelse til tross for gjentatte purringer.

Jeg synes det er litt underlig at et statlig kontrollorgan, utarbeid-er en høyt profilert rapport om legenes forhold til legemiddel-industrien, som faller meget gunstig ut for begge parter, på grunnlag av en undersøkelse som de senere hevder ikke å ha hatt. Dette henger mildt sagt ikke på greip. Det gjør for øvrig heller ikke inn-holdet i den rapport som SLV har utarbeidet om legenes forhold til legemiddelindustrien.

Når det gjelder såkalt gjensidig tillit, er det noe man kanskje ikke bør be om, men gjøre seg fortjent til.

SVEIN RESELAND, Bærum

▼ Oppgi adresse og telefon på dagtid. ▼ Bruk gjerne e-post eller telefaks. ▼ Skriv kortest mulig. ▼ Redak-sjonen forbeholder seg rett til å forkorte. ▼ Manu-skripter som er sendt til flere aviser, benyttes ikke. Aftenposten, postboks 1, 0051 Oslo. Telefax: 22 86 40 89. E-post: debatt@aftenposten.no

Ikke en korrupsjonssak?

Erling O. Lyngtveit, advokaten til Richard J. Hubbard i Statoil-saken, har uttalt at «Dette er ikke en korrupsjonssak. Øko-krim har måttet erkjenne i sin etterforsk-ning at det ikke er grunnlag for å hevde at det har foregått korrupsjon i forbindelse med Horton-avtalen». Det sier advokaten

seg godt fornøyd med. Problemet er at hans uttalelse er misvisende.

Det er så at forelegget mot Hubbard (og Statoil ASA) ikke omhandler på-stand om korrupsjon i «klassisk» forstand (som bruk av bestikkelser). Men det om-handler påstand om utilbørlig påvirk-ningsvirksomhet (på folkelig: ulovlig kjøpt påvirkning) som i vår lovgivning an-

erkjennes som en egen form for korrup-sjon.

Utvidelsen av korrupsjonsbegrepet i norsk rett er i tråd med forpliktelsene i Europarådets strafferettskonvensjon om korrupsjon og med en økt rettsbevissthet om korrupsjon og et problem også i vestlige, industrialiserte samfunn, ikke kun i fattige land langt borte. Det er en

rettsutvikling vi alle kan hilse velkom-men.

For alle praktiske formål, en spade bør kalles en spade, og Statoil-saken en kor-rupsjonssak.

JAN BORGEN, gen.sekr, antikorrupsjonsselskapet Transparency International

Konsulenter på anbud ikke alltid de beste

Av **Espen Andersen**, 1. amanuensis strategi, Handelshøyskolen BI

Det burde ikke forundre noen at ledere som trenger hjelp med vanskelige proble-mer, velger konsulenter i det stille – folk med erfaring og tillit. Den offentlige anbudsprosessen er utformet for proble-mstillinger med høy grad av spesifisitet, konsulentoppdrag som passer bedre for Manpower enn for ledelses- og strategikonsulenter. Jeg kjenner allere-de en rekke høyt kvalifiserte konsulenter og firmaer som ikke tar oppdrag på anbud, bl.a. fordi transaksjonskostna-dene (anbudsskriving, formalkrav, etc.) er for store, bekymringer som sekretess, eller for tidlig fastlåst til en bestemt løsning («skal levere 1500 timere») uansett problemstilling.

Aftenposten har skrevet (21. juni) om at konsulenter har fått oppdrag «i det stille», uten anbudsrunde, av ledelsen i Aker sykehus. Uten å ta stilling til denne spesielle saken, mener jeg både reportas-jen og senere reaksjoner (f.eks. Jan Davidsen, 28. juni) viser en dyp misforstå-

else rundt hva ledelseskonsulenter gjør – og peker samtidig på problemer med den offentlige anbudsprosessen.

Ledelseskonsulenter ansettes av be-driftsledere for å drive rådgivende eller problemløsende virksomhet, hvor det er kvaliteten av rådene eller problemløs-ningen som gjelder. Jo vanskeligere proble-m, jo høyere pris, fordi det er færre problemløserne å velge mellom. Høy pris gir trygghet og en indikasjon på kvali-tet. En pasient med hjernesvulst ville neppe følt seg komfortabel med en kir-urg som a) på forhånd måtte fortelles akkurat hva som skulle gjøres, og b) fikk oppdraget fordi han eller hun er billigst.

Det offentlige risikerer å få billige rådgivere, spesialister i anbudsskriving, mens de gode rådgiverne holder seg til oppdragsgjivere med færre formalkrav og større fokus på resultat. Alternativt får man «vinkelskriving» hvor anbudet utformes slik at det i realiteten bare er en konsulent som kan ta jobben.

Det går en historie om en bedriftseier som hadde et problem med en stor og viktig maskin. En reparatør ankom,

FOTO: BRIGITTE AASEN

Gode rådgivere. Det offentlige risikerer å få billige rådgivere, spesialister i anbudsskriving, mens de gode rådgiverne holder seg til oppdragsgjivere med færre formalkrav og større fokus på resultat, skriver artikkelforfatteren.

krabbet inn i maskinen, slo et slag med en hammer, og maskinen var i orden. Regning lød på 5000 kroner, og bedrifts-eieren ba om å få den spesifisert. Resultatet var: 1 stk. hammerslag ..... kr. 10,- Vite hvor ..... kr. 4990,-

Hadde dette oppdraget blitt lagt ut på anbud, hadde man fått mange ham-merslag, til en rimelig pris. Om maski-nen hadde kommet i gang igjen, er en annen sak . . .

En juridisk farsott og røykeloven

Av **Asbjørn Kjønstad**, professor dr. juris

Asbjørn Kjønstad

Det nye «sykdomssyndromet» heter «inhabilitet». Særlig etter at Albert Nord-engen måtte gå av som ord-fører i Oslo, har bruken av betegnelsen fått en kraftig utbredelse, og inhabilitet benyttes om stadig flere fe-nomener.

Det juridiske innholdet i begrepet inhabilitet har imidlertid holdt seg nokså konstant. I vår lovgivning brukes det om tilfeller hvor det foreligger særegne for-hold som er egnet til å svekke tilliten til en persons upartiskhet.

Reglene om inhabilitet er meget viktige for rettssik-kerheten i samfunnet. Respekten for habilitetsregle-ne er imidlertid betinget av at man ikke utvanner be-grepene. Fremfor alt er det viktig å utrydde den misfor-ståelsen at faglig kompe-tanse i seg selv kan føre til inhabilitet.

En ekstrem eksponent for tendensen til å bruke in-

habilitets-stemplet, er helseøkonomen Erik Nord. I sin kamp mot røykeforbu-det på serveringssteder har han i en rekke innlegg i massemediene det siste året prøvd å så tvil om vårt lands fremste eksperter i toksikologi – professor i kje-mi Tore Sanner og profes-sor i medisin Erik Dybing. Deres kunnskaper og inn-sikt når det gjelder tobak-kens kjemiske sammenset-ning og røykings avhen-gighetsskapende og syk-domsfremkallende virknin-ger ligger skyhøyt over det helseøkonom Nord besit-ter.

Erik Nord er en like stor amatør på rettsvitenska-pens område som når det gjelder kjemi og medisin. Når han i sin jakt på hull i røykeloven møter mot-stand fra min side, prøver han igjen på den gamle me-

toden med «å kaste sykdom på andre» for å skadegjøre. I sin artikkel om «Røyke-lovens grenser» i Aftenposten 19. juni 2004 åpner han slik: «Professor dr. juris Asbjørn Kjønstad har vært ivrig røy-kebekjemper i minst 30 år, og er på ingen måte uhil-det.»

Det er ingen hemmelig-het at jeg har vært med på å utrede en rekke juridiske spørsmål om tobakk og røyking. Men til grunn for dette ligger ikke religiøse, politiske eller andre tros-opfatninger. Jeg er vokst opp i et hjem, i en slekt og i en vennekrets hvor mer enn halvparten røykte, og det var ikke noe snakk om det-te. Slik var det i 1950- og 1960-årene. Etter hvert har vi fått vitenskapelig baser-te kunnskaper om at det knytter seg enorme helse-skader og sterk nikotinav-hengighet til røyking. Dette er mitt grunnlag, og det ligger også til grunn for vårt tobakkslovgivning.

Formålet med tobakks-loven av 1973 er «å begrense

de helseskader som bruk av tobakk medfører». Dette er et forhold som det er rele-vant å ta hensyn til når man skal ta stilling til tobakks-rettslige spørsmål. Ellers bruker jeg selvsagt den samme juridiske metoden når jeg tar stilling til slike spørsmål som når jeg be-handler trykderettslige, helseerettslige og andre juridiske spørsmål. De samme vitenskapsidealene gjelder på alle områder.

Etter at jeg skrev en kronikk i Aftenposten 28. mai 2004 om «Rettsulstansen under den nye røykeloven», benyttet Erik Nord denne som støtte for egne stand-punkter, se Aftenposten 1. juni 2004: «Jusprofessor be-krefter røykelovens gren-ser». Den gangen sa han in-ten om uheldighet. Det er først etter at jeg påviste svakheter i hans resonne-ment (Aftenposten 12. juni 2004) at han trekker frem inhabilitetsstemplet. Dette viser hvor opportunistisk Erik Nord er.

Lilletun skjønner ikke hva ytringsfrihet er

Det er skremmende at Jon Lilletun ikke skjøn-ner hva som er grunnla-get for ytringsfriheten, som man kan se av hans innlegg i Aftenposten 25. juni. Tanken om rett til fri ytring kommer fra opplysningstidens libe-ralisme, da man «oppda-gte» at mennesket er et fritt individ; ikke kong-ens, eller statens, eien-dom.

Derfor har mennesket visse grunnleggende ret-tigheter: retten til liv, fri-het og eiendom. Dette ble grunn tanken bak den franske revolusjon, den amerikanske konstitu-sjon, reformer i England, og vår egen flotte grunn-

lov fra 1814. Retten til yt-ringsfrihet er således ikke noe som staten gir, men noe som staten er-kjenner at individet har, fordi det eier seg selv. Staten eier oss ikke, vi er frie mennesker som kan gjøre og si det vi vil, så lenge vi ikke med makt krenker andres tilsvaren-de frihet.

M.a.o. har vi rett til å ytre en fornærmende for-mulering, f.eks. ny-nazi-ster og rasister er skitne svin som burde bli hud-flettet, men ikke rett til å øve vold og tvang.

En lovgivning må na-turligvis til for å styre gjennom gråsoneene med ærekrenkelse og lignen-

de, men man kan ikke velge ut et bestemt sett meninger, for eksempel rasistiske, og gjøre disse ulovlige.

Akkurat nå er det poli-tisk korrekt å være mot rasistiske ytringer. Men hva om det om noen år ble fremmet forslag om å gjøre Lilletuns og Høy-bråtens meninger om ho-mofili ulovlig å uttale? Er det utenkelig?

Det eneste som kan beskytte Lilletun og Høy-bråten da, er den liberale Grunnlovens beskyttelse av en absolutt ytringsfri-het.

MAGNAR WILHELM HAGERUP, Ålesund

Papirmilliarder til samferdsel - blir intensjon til handling?

Av **Jan Johansen**, administrerende direktør i NAF

Jan Johansen

Stortinget har nylig ved-tatt å øke rammene til samferdsel med 22 milli-arder kroner for perioden 2006–2015 i forhold til Re-gjeringens forslag i Na-sjonal Transportplan. NAF tolker dette som en viktig og positiv inten-sjonserklæring fra våre folkevalgte om at sekto-ren trenger mer midler enn hva Regjeringen la opp til for perioden.

Foreløpig er ikke dette noe mer enn en inten-sjonserklæring. Selv om man kan hevde at alle vedtak i Stortinget er bindende, er det en sann-het med modifikasjoner. Vi har et storting der det er en krevende jobb å samle flertall for viktige beslutninger.

De fleste beslutninger blir kompromisser, og derfor ikke alltid de beste løsningene. Det store spørsmålet i denne saken er om det flertall som nå stilte seg bak både midler og for-delingsnøkkel, vil gjøre det samme når dette skal

følges opp i årlige be-vilgninger over stats-budsjettet. Det er der pengene hentes frem, og hver gang i skarp konkurranse med andre presserende sam-funnsbehov.

Mye avgjøres av stor-tingsvalget i 2005 og hvordan partiene følger opp tidligere vedtak og forpliktelser. En ting er hva slags partisammen-setning vi vil få, og en annen ting er om disse parti-ene på det tidspunkt vil stå for det samme som de står for nå.

NAF er optimistiske til den fokus samferdsels-saker får i de fleste parti-er for tiden. Vi synes å re-gistrere at det politiske miljø i større grad nå inn-ser at gode tiltak i trans-portsektoren kan gi store gevinster i samfunnet for øvrig.

Eksempler er trafikk-sikkerhet og miljø. Vi er alle enige om at vi ikke aksepterer de høye ulyk-kestallene i landet vårt

eller en utvikling som går i motsatt retning av bæ-rekraft, der både lokale og globale miljøkonse-kvenser er økende. Vi vet at preventive tiltak, som i denne sektoren i stor grad krever tunge og langsiktige løft, kan gi reelle samfunnsøkonomi-ske og menneskelige ge-vinster i en sektor som helse og omsorg.

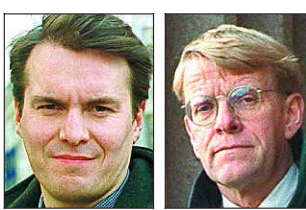
Våre politikere er av-hengige av velgernes til-lit. I hvilken grad vil den foreliggende beslutning i Stortinget bidra til å styrke eller svekke folks tillit til vårt styringssys-tem generelt, og politi-kerne spesielt?

Folk ser på historik-ken. Det gjør også NAF. Det er hva man gjør som teller, ikke hva man sier man skal gjøre. Vi avven-ter derfor at intensjon følges med midler, selv når hardt kommer til hardt i dragkampen om landets økonomiske prioriteringer fra år til år. Det er da man ser hvor langt vilken faktisk strek-ker seg.

kronikk

E-post til: kronikk@aftenposten.no Postadresse: Aftenposten, postboks 1, 0051 Oslo. Faks 22 86 40 89. Aftenpostens publiseringsvilkår fremgår av avisens siste side, samt av Aftenpostens generelle vilkår. (www.aftenposten.no/generellebetingelser). Kronikken på nett: aftenposten.no/meninger/kommentarer. Kronikk lengden er på 7500 tegn inkl. mellomrom. Foto av kronikkforfatteren vedlegges manus.

Rettsikkerhet, inklusive beskyttelse av individet mot overgrep fra staten, er en kjerneverdi i enhver demokratisk rettsstat. Det krever nøkterne avveininger mot det man håper å oppnå ved øket kontroll og effektiv straffeforfølgning. Regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet er imidlertid blottet for slike avveininger, skriver stipendiat **Niels Kristian Axelsen** og professor **Ståle Eskeland**, begge ved Juridisk fakultet i Oslo.

Økonomisk kriminalitet og rettsikkerhet

JUSTISMINISTER ODD EINAR DØRUM har stilt seg i spissen for et initiativ med formål å styrke arbeidet mot samfunnsøkonomisk kriminalitet, som «undergraver rettsfølelsen, rettferdighetsfølelsen og den sunne konkurransen i næringslivet». Ved å innsette en egen spesialråd med betydelig internasjonal erfaring, og å hente inn en assisterende spesial-råd fra Økokrim til sin egen stab, har justismi-nisteren flagget at dette feltet er gitt prioritet. Handlingsplanen, manifesterer dette.

Den første handlingsplanen mot økonomisk kriminalitet kom fra regjeringen Brundtland i 1992. Den gang var selve begrepet økonomisk kriminalitet nytt og ukjent for de fleste. Med økonomisk kriminalitet forstås man vanligvis kriminalitet som begås innenfor en ellers lovlig virksomhet. For å motvirke økonomisk krimi-nalitet er det vedtatt en rekke nye straffe-sanksjoner og plikter for næringsdrivende som tidligere var ukjent. Mange praktisk viktige til-tak er iverksatt. Opprettelsen av Økokrim i 1989, hvor det nå arbeider et hundretall etterforskere, jurister og revisorer, er sannsynligvis det viktigste enkeltinitiativ.

HANDLINGSPLANEN inneholder en rekke for-slag til nye tiltak for å bekjempe økonomisk kriminalitet. De fleste springer ut av initiativ fra EU, i form av direktiver som skyller inn over oss, og som vi er forpliktet til å vedta som norsk lov etter EØS-avtalen. Noen av dem er imidlertid såkalte minimumsdirektiver, og på noen områder går handlingsplanen og al-lerede vedtatte norske regler lenger enn hva som kreves etter direktivene.

Av tiltakene som lanseres i den nye hand-lingsplanen, kan nevnes at børsnoteerte sel-skaper skal få plikt til å opplyse om ledende an-sattes lønnsbetingelser i regnskapet (inkludert frynsegoder av enhver art, i form av fototer) og forbud mot bruk av kontanter ved kjøp og

Viktig tiltak. Opprettelsen av Økokrim er sannsynligvis det viktigste enkelt-initiativ i kampen mot økonomisk kriminalitet.

salg over en viss beløpsgrense (i første omgang mellom næringsdrivende). Iverksettelsen av det nye markedsmissbruksdirektivet fra EU er også behandlet. De nye og strenge reglene skal beskytte investor og forhindre markedsmani-pulasjon og ulovlig insidehandel, blant annet ved at verdipapirforetak i enkelte sammen-henger må melde fra om mulige lovbrudd, for eksempel på insidehandelsreglene.

Dette vil komme i tillegg til tiltak til ny lov-givning som er vedtatt de siste årene. Blant an-net nevnes en utstrakt undersøkelses- og mel-deplikt ved mistanke om hvitvasking av penger for nesten alle yrkesgrupper som har befattning med finansielle transaksjoner og salg av dyre gjenstander (jfr hvitvaskingsloven som ble ut-videt fra januar i år til blant annet å inkludere advokater). Et relativt nytt fenomen i norsk rett er dessuten innføringen av omvendt bevis-byrde som nå er regelen i enkelte inndragings-

saker, et brudd med den grunnleggende tanken om at påtalemyndigheten har bevisbyrden i straffesaker. Under fremleggelsen av hand-lingsplanen var det «vitner» som beskrev alvor-lig konkurstriminalitet, kriminalitet i bygge-bransjen i Norge og mer dramatiske historier fra andre land som inkluderte drap og vold. En nyttig påminnelse om hvilke alvorlige conse-kvenser endel former for økonomisk krimina-litet kan få i sin ytterste form.

MEN, FOR MYE AV DET GODE kan bli det godes egen fiende. Arbeidet for å bekjempe økonomisk kriminalitet har også en grenselinje mot rettsikkerhet og det private rom. I handlingsplanens forord skriver ministrene Dørum og Per-Kristian Foss at «handlingsplanen har disse verdiene som et baktep-er», og at man ønsker å redusere den økonomiske kriminaliteten «uten uønskede inngrep i den personlige sfære». Vi synes ikke det er nok med en slik forsikring, selv om vi aldri så mye ønsker å tro på den.

Rettsikkerhet, inklusive beskyttelse av indi-videt mot overgrep fra staten, er en kjerneverdi i enhver demokratisk rettsstat. Det krever nøk-terne avveininger mot det man håper å oppnå ved øket kontroll og effektiv straffeforfølgning. Handlingsplanen er blottet for slike avvein-inger.

En enda mer grunnleggende debatt er: Hvor høyt kan kontrollnivået være uten at den skjøre balansen mellom effektiv bekjempelse av krimi-nalitet og de verdier vi noe upresist kaller rettsikkerhet, forrykkes i en slik grad at de færreste, når det kommer til stykket, ønsker det? Som Georg Apenes så treffende formulerte det i boken «Panoptikon»: Den «adminis-trative fornuft kjenner ingen grenser for sin egen

utfoldelse, andre enn dem vi selv makter å set-te». Også staten begår desverre fra tid til an-nen feil, eller utøver dårlig skjønn. Debatten den siste tiden om dommen i Gulating lag-mannsrett, hvor staten v/Økokrim ble dømt til å betale erstatning for urettmessig forfølgelse av to personer i mer enn ti år, illustrerer dette.

DET KAN VIRKE STØTENDE et kan virke støten-de for rettsfølelsen til mange av oss å se at kriminelle slipper unna hvis de har be-gått en alvorlig forbrytelse, og attpåtil får er-statning for urettmessig forfølgning. Men retts-sikkerhetsreglene er grunnleggende verdier som skal beskytte de uskyldige mot overgrep eller feil fra staten, og sikre de skyl-dige en rettfærdig og rimelig retter-gang. For eksempel retten til ret-tergang innen rimelig tid er en grunnleggende rettsikkerhetsre-gel, som skal forhindre at Franz Kafkas berømte roman «Proses-sen» skal få utspille seg i virkelig-heten.

I Den europeiske menneskeret-tighetsdomstol ble det i fjor avsagt dommer i saker om økonomisk kriminalitet hvor henholdsvis Østerrike og Luxembourg ble dømt til å betale erstatning etter Den europeis-ke menneskerettighetskonvensjonens (EMKs) artikkel 41 for ikke-økonomisk skade og saks-omkostninger pga. krenkelse av retten til en rask rettergang. I saken mot Østerrike var kla-ger domfelt for skatteunndragelse. Saken had-de versert for domstolene i syv år og ni måne-der. I saken mot Luxembourg var klager dom-felt for hvitvasking av penger i forbindelse med narkotikasmugling. Straffesaken hadde vært i ni år før den endelig ble henlagt av prosessuelle grunner.

Det er vanskelig, men viktig avveining som må gjøres når staten skal bestemme hvilke vir-